

Shivaji University, Kolhapur
B.A. Part II : Semester III
DSC-D3 : Sociology Paper III
(Social Issues in India)

Module III : Socio-Economic Issues

- A) Poverty : Meaning Causes and Remedies**
- B) Unemployment : Meaning Causes and Remedies**

Module IV : Socio-Legal Issues

- A) Human Rights : History, Fundamental Rights in Indian Constitution**
- B) Cyber Crime : Meaning Causes and Remedies**

Module III : सामाजिक - आर्थिक समस्या

दारिद्र्य : अर्थ, कारणे आणि उपाययोजना

बेरोजगारी : अर्थ, कारणे आणि उपाययोजना

❖ दारिद्र्य : अर्थ, व्याख्या :

१. गिलिन आणि गिलिन
२. जे.जी. गोडार्ड
३. अँडम स्मिथ
४. मायकेल हॅरिंग्टन

➤ सापेक्ष दारिद्र्य :

➤ निरपेक्ष दारिद्र्य :

दारिद्र्यरेषा :

❖ दारिद्र्याची कारणे :

१. वैयक्तिक कारणे आणि सामाजिक विषमता
२. आर्थिक कारणे –
 - . वाढती लोकसंख्या
 - . गरिबीचे दुष्टचक्रास पोषक शक्ती व्यवसाय
 - . आर्थिक शोषण
 - . वाढती महागाई
 - . आर्थिक विषमता
 - . यांत्रिकीकरणामुळे वाढती बेकारी
३. सामाजिक कारणे
४. नैसर्गिक व अन्य संकटे

❖ दारिद्र्य निर्मूलनसाठी उपाययोजना :

१. सिमांत शेतकरी व शेतमजूर साठी विकास संस्था
२. छोट्या शेतकरी साठी विकास संस्था
३. राष्ट्रीय ग्रामिण रोजगार कार्यक्रम
४. ग्रामिण भूमिहिन रोजगार कार्यक्रम
५. ग्रामिण तरूणांना स्वयं रोजगार शिक्षण
६. विशिष्ट घटकांसाठी दारिद्र्य निर्मूलन योजना
 - . अंत्योदय कार्यक्रम
 - . ग्रामिण महिला व बालक विकास कार्यक्रम
 - . ग्रामिण गरिबांना खात्रीयोग्य रोजगार
 - . अनुसूचित जाती अनुसूचित व जमाती
 - . संजय गांधी निराधार योजना
 - . शेतीला बारमाही पाणीपुरवठा
 - . आवर्षणग्रस्त भागासाठी कार्यक्रम
७. एकात्मिक ग्रामिण विकास कार्यक्रम
८. जवाहर रोजगार योजना
९. विषमता कमी करण्याविषयक योजना
१०. लोकसंख्येला पायबंद

➤ दारिद्र्यविरोधी मोहिम

- रोजगार वाढ आणि मेक इन इंडिया
- स्टार्ट अप इंडिया -

केंद्रशासनअंतर्गत उपाययोजना

१. पोषण –राष्ट्रीय अन्नसुरक्षा कायदा २०१३-

ग्रामिण ७५% व शहरी ५०% लोकांना
स्वस्त दरात पाच किलो धान्य

२. मध्यान्ह भोजन योजना – १९९५

३. सर्वासाठी घर -२०१५- १६ चा अर्थसंकल्प २०२२पर्यंत सर्वांना घर

ग्रामिण भागात ३ कोटी घरे

शहरी भागात २ कोटी घरे

इंदिरा आवास योजना +राजीव आवास योजना = प्रधानमंत्री सर्वासाठी घर

४. महात्मा गांधी राष्ट्रीय ग्रामिण रोजगार हमी कायदा

- गेल्या पाच वर्षातील योजना –

१. जनधन योजना – २०१४

२. घरगुती गॅसवरील अनुदान योजना

❖ बेरोजगारी : अर्थ,व्याख्या :

१. कार्ल पिब्राम
२. डी मेलो
३. गुन्नार मिर्डाल
४. आंतरराष्ट्रीय श्रम संघटना

❖ बेरोजगारीची कारणे :

जी .आर .मदन –

१. व्यक्तीगत घटक –
 - . वय
 - . व्यावसायिक अयोग्यता
 - . शैक्षणीक अपात्रता
२. बाह्य/तांत्रिक आणि आर्थिक घटक –
 - . लोकसंख्या वाढ
 - . व्यवसाय व्यापारचक्र
 - . तांत्रिक प्रगती यांत्रिकीकरण
 - . संप टाळेबंदी
३. इतर कारणे
 - . कमीप्रतीचे रोजगार करण्याची अनिच्छा
 - . शिक्षणव्यवस्थेतील दोष
 - . ग्रामिण शेती क्षेत्राशी निगडीत कारणे

❖ बेरोजगारीवरील उपाययोजना :

- १ . लोकसंख्या नियंत्रण
- २ . आर्थिक विकास गतिमान करणे –
 - . शेती विकास
 - . औद्योगिक विकास
- ३ . शैक्षणिक सुधारणा
- ४ . पंचवार्षिक योजना –
 - . वेतन आधारित
 - . स्वयं रोजगार आधारित
- ५ . इतर योजना (दारिद्र प्रकरणातील)

- 1) Ram Ahuja – Social Problems in India
- 2) G.R.Madan - Social Problems in India
- 3) Dandekar and Rath – Poverty in India
- 4) Vijay Marulkar – भारतातील सामाजिक समस्या

Module IV : सामाजिक - वैधानिक समस्या

मानवी हक्क – इतिहास, भारतीय राज्यघटनेतील मूलभूत हक्क
सायबर गुन्हेगारी – अर्थ,कारणे आणि उपाय

❖ **मानवी हक्क – अर्थ**

१. अँड . जेपी .एस .सिरोही
२. १९९३ चा मानवी हक्क संरक्षण कायदा
टी .एच .ग्रीन

३. डी.डी.बासू

❖ मानवी हक्क – इतिहास

१. प्राचीन कालखंड
२. मध्ययुगीन कालखंड
३. आधुनिक कालखंड

❖ भारतीय राज्यघटनेतील मूलभूत हक्क

१. समानतेचा हक्क (कलम १४ ते १८)
२. स्वातंत्र्याचा हक्क (कलम १९ ते २२)
३. शोषणा विरुद्धचा हक्क (कलम २३ ते २४)
४. धार्मिक स्वातंत्र्याचा हक्क (कलम २५ ते २८)
५. सांस्कृतिक व शैक्षणिक हक्क (कलम २९ ते ३०)
६. घटनात्मक उपायांचा हक्क (कलम ३२)

मानवी हक्कांची सनद : १० डिसेंबर १९४८

मानवी हक्क दिन : १० डिसेंबर

❖ सायबर गुन्हेगारी – अर्थ

“सायबर गुन्हे म्हणजे संगणक प्रणालीमध्ये बेकायदेशीरपणे प्रवेश करून संगणक प्रणाली रिकामी करणे तिचे नुकसान किंवा बदल करणे तसेच महत्त्वची माहिती बौद्धिक मालमत्ता इ. चोरणे किंवा संगणक जंतू व जिवाणू इ. सोडून संगणकावर साठवलेली माहिती नष्ट करणे किंवा बदल करणे व महत्त्वाचे म्हणजे संगणकावरून अशिल्ल मजकूर प्रसारित वा प्रस्तुत करणे होय” .

“सायबर गुन्हेगारी म्हणजे एक असे बेकायदेशीर कृत्य की ज्यामध्ये संगणक व इंटरनेटचा वापर हत्यार व लक्ष्य म्हणून केला जातो .”

❖ सायबर गुन्हेगारी – प्रकार

१. माहितीची चोरी करणे
२. सायबर स्टॉकिंग (चालविणे)
३. हॅकिंग व्हायरस अ‍ॅटॅक
४. पोर्नोग्राफी (अशिल्ल मजकूर)

❖ सायबर गुन्हेगारी – कारणे

१. प्रवेश करणे सुलभ
२. लहान जागेत डेटा संचयीत करणेची क्षमता
३. कॉम्प्लेक्स
४. लापरवाही
५. पुरावा गमावणे

❖ सायबर गुन्हेगारी – उपाय

१. कायदेशीर उपाय
 - माहिती तंत्रज्ञान कायदा २०००
 - २९-A इलेक्टॉनिक रेकॉर्ड
 - सुधारित माहिती तंत्रज्ञान कायदा २००८
 - राष्ट्रीय सायबर सुरक्षा नीती २००३
२. माहिती तंत्रज्ञान कायदा २००० अंतर्गत सायबर गुन्ह्याबाबत न्यायालयीन तरतुदी
३. सामाजिक तसेच संगणक व इंटरनेट बाबतची दक्षता –
 - संगणकावर इंटरनेटचा वापर ककरतानाची दक्षता
 - ऑनलाइन बँकिंगबाबतची दक्षता
 - ऑनलाइन शॉपिंग बाबतची दक्षता
 - सोशल साइट बाबतची दक्षता

Reference Book

1. Duggal Pavan – Cyber Law
2. Dipak Shiakpur, Vaishali Bhagawat – सायबर गुन्हे
3. Internet